

woordigt dan het bloed van Christus, en zulks wel in onderscheiding van zijn overig lichaam, dat afgebeeld is in het brood.

En zulks wel in dezen zin, dat niet eenig apostel er die uitlegging aan heeft gegeven, maar met volle beslistheid in dien zin, dat Jezus zelf allernadrukkelijkst hierbij verwezen heeft naar zijn eigen levensbloed.

Dit nu was reeds in het Oude Testament op de meest duidelijke wijze voorgeschilderd. Voor de offerande, die de zonde boeten zou, deed het dier dienst, en wel zulk een dier als 't Goddelijk bevel hiervoor aanwees. En nu werd bij deze offerande opzettelijk alle nadruk gelegd op de vergieting van het bloed van het offerdier. Het bloed deed het en op het bloed kwam het aan. En hiervan nu geeft Mozes, in den naam des Heeren, in Leviticus XVII:11 aldus rekenschap, dat hij betuigt: *Want de ziel van het vleesch is in het bloed*; daarom heb ik het u op het altaar gegeven, om over uwe zielen verzoening te doen; want het is het bloed dat voor de ziel verzoening zal doen.

Deze stellige uitspraak laat dus voor twielf geen plaats. In den tabernakel, en later in den tempel, moest het bloed van het offerdier Gode opgedragen worden. Zonder deze vergieting van het offerbloed was er geen verzoening denkbaar. En zulks niet, wijl de Israëliet of de priester het aldus verzon en uitdacht, maar omdat God 't aldus verordende.

Het was het bloed van een dier, dat vergoten werd, niet van een willekeurig, maar van een door God aangewezen dier. En de vergieting van dit dierenbloed gold eenigzins in verwijzing naar het bloed van den Middelaar, die eenmaal de waarschte offerande brengen zou.

En hierbij nu geeft het Woord ons deze uitlegging, dat 't juist op het bloed, en op 't bloed hoofdzakelijk aankomt, omdat de ziel niet in het vleesch, maar in het bloed te zoeken is. Dit nu wordt hier van het offerdier gezegd, omdat in het Oude Testament ook aan het dier een ziel wordt toegekend. Zoo b.v. in Lev. XXIV:18, waar staat: *wie de ziel van eenig vee zal verslagen hebben, hij zal het wedergeven, ziel voor ziel.*

Dit offerdier echter heeft alleen beduidenis als profetie van wat ons in den Christus zou geschonken worden.

Bij het laatste Pascha, dat Jezus met zijn discipelen vierde, heeft hij dan ook het Heilig Avondmaal als duurzame en blijvende instelling verordend, en bij die instelling sprak Jezus het met alle beslistheid uit, dat het hier gold *het bloed des Nieuwen Testaments* dat voor velen vergoten werd tot vergeving der zonden. Aan het bloed van Jezus hing het, en het bloed van Jezus deed het. Niet in dien zin, alsof de stofdeeltjes, waaruit dit bloed bestond, zaligmakende werking konden hebben. Dat kan tevens stoffelijks op zichzelf noot. Maar wel, omdat in Jezus persoon, dank zij zijn vleeschwording, de eenheid tusschen zijn geestelijke persoon en het lichaam dat hij aannam, derwijs werkelijk en ingrijpend was, dat de ziel van Jezus met 't bloed in zijn aderen zoo innig vereenigd was, dat de ziel in het bloed bevangen was en in het bloed haar leven tintelen deed.

Dit nu heeft Jezus zelf in zijn instelling van het Heilig Avondmaal zoo sterk en zoo beslist als het slechts even kon op den voorgrond doen treden.

«Dit is mijn bloed, het bloed des nieuwen testaments, dat voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden» — het kon niet stilliger, het kon niet concreter worden uitgesproken. Als het bloed ons uit de aderen wegvloei, sterven we. Ook al blijft het vleesch van ons lichaam ongedeerd, zoo 't bloed ons uit de aderen wegvloei, is met dit bloed het leven zelf van ons gegaan, en is in het overblijvende vleesch van ons lichaam straks geen leven meer waarnembaar. Op dit bloed van Jezus nu had alle offerbloed in Israël gewezen. Het was van dit bloed van Jezus, dat alle profetie gewaagd had. En na Jezus' hemelvaart is het dit vergoten bloed van Jezus, waarop de apostelen des Heeren telkens terug wijzen.

In meer dan vier-en-twintig uitspraken van het Nieuwe Testament wordt dit verband tusschen onze zaligheid en het bloed van Jezus met klein en nadruk op de meest stellige wijze gelegd. «De gehele kudde, of de Gemeente Gods», zegt Paulus in Hand. 20:28, is een gemeente die Christus verkregen heeft door zijn eigen bloed. «Juist zoo als Jezus 't zelf in Joh. 6:55 uitsprak: «Mijn bloed is waarlijk drank». Het is telkens opnieuw weer het bloed van Christus waarop de apostelen ons wijzen. «We zijn gerechtvaardigd door zijn bloed» (Rom. 5:9). Wat ons redt en behoedt is de verlossing door zijn bloed» (Ef. 1:7). «Het is des Vaders welbehagen, dat hij, vrede gemaakt hebbende door het bloed des Kruis, alle dingen tot zichzelf verzoenen zou» (Col. 1:20).

Nimmer aarzelen de apostelen, om altoos weer het bloed van den Christus op den voorgrond te stellen. De redding die de Christus aanbrengt, is hun geen louter idee, nooit een enkele gedachte, maar altijd de rijkste realiteit die ons van de menschenwording van den Christus is toegekomen.

Het was een gedachte, een profetie, een zinbeeldige voorstelling in de dagen van het Oude Testament, maar nu Betlehem en Golgotha was het een zware realiteit geworden. Christus was niet slechts een idee, maar de vleeschgeworden Messias, met ons menschelek bloed in zijn aderen. Hij kon en mocht daarom niet anders dan in die realiteit door ons erkend, beliden en aanvaard worden. Vandaar dat in de opstanding het leven weer in hetzelfde lichaam voer, waaruit 't aan 't Kruis geweken was. In hetzelfde lichaam waarin Jezus eierf aan 't Kruis, stond hij vernieuwd op toen de Paaschmorgen aanbreek, en het was zijn bloed waaraan ons leven hing.

Dr. A. K.

Amsterdam, 7 Juni 1918.

Onder de voortekenen van zijn wederkomst ten gerichte heeft Christus zelf opgenoemd, dat er een algemeene wereldkrijg zou ontstaan, want dat het één volk tegen het andere zou opstaan en het één koninkrijk tegen het andere en dat er zouden komen hongersnooden en pestilentieën en aardbevingen in verscheidene plaatsen (Matth. 24:7). Wel heeft Christus uitdrukkelijk gezegd, dat wanneer deze rampen over de menscheheid werden uitgestort, «nog het einde niet is», en dit alles, hoe verschrikkelijk ook, maar «een beginsel der smarten zou zijn» (Matth.

24:6 en 8), maar zoals de barensweeën aan de geboorte voorafgaan, zoo zouden ook deze teekenen aankondigen, dat de komst van Christus aanstaande was.

Oorlog, hongersnood en pestilentie zijn in de Schrift altoos de strafgerichten Gods over de zonde. Zoo wordt in Lev. 26 gedreigd, dat wanneer Israël niet wandelen zal naar de inzettingen des Heeren, God over hen het zwaard van den oorlog zal brengen en hen zal overgeven in de handen hunner vijanden; dat Hij de pest in het midden van hen zal zenden en dat Hij den staf des broods zal breken. En evenzo in Deut. 32, waar sprake is van de pijlen, die God in zijn verbolgenheid zal verschietsen op zijn tegenstanders, en als deze pijlen worden opgenoemd, gesproken wordt van een uitgeleerd worden door den honger, van opgegeten worden door den karbonkel, een beroofd worden door het zwaard. Ook als David gezondigd heeft door in hoogmoed Israël te tellen, en Gad, de ziener, hem het oordeel Gods komt verkondigen over zijn zonde, wordt aan David de keuze gelaten tusschen deze drie: een hongersnood van zeven jaar in het land, drie maanden te moeten vluchten voor het zwaard van zijne vijanden of een pestilentie van drie dagen (II Sam. 22).

En zooals in de geschiedenis van Israël die sombere trits van oorlog, hongersnood en pestilentie steeds optrad als boden van Gods wrakgericht over de zonde van zijn volk, zoo wordt ook in de Apocalyptische visioenen zoowel van den profet Zacharia als van den Apostel Johannes naar dit drietal rampen verwezen als de schrikkelijke machten, waardoor God bij het eindgericht de volkeren, die tegen Hem opstonden, straffen zal. Beiden, Zacharia en Johannes, doen dit in den symbolischen vorm van paarden voor strijdswagens gespannen of waarop ruiters zitten en die uittrekken om de aarde te verwoesten, terwijl de kleur van deze paarden op den oorlog, den hongersnood en de pestilentie wijst. Het zijn de Apocalyptische ruiters, die Zacharia zag in zijn nachtgezichten, die uitgaan van tusschen de koperen bergen van Gods woonstede om de aarde te tuchtigen en die ook Johannes op Patmos aanschouwde, toen het Lam het boek met de zeven regelen ontloot. Wat bij Zacharia echter alleen zinnelijk door de kleuren der paarden werd aangeduid, wordt door Johannes in zijn aangrijpende schildering, die een Albrecht Dürer tot zijn prachtige conceptie van deze Apocalyptische ruiters inspireerde, nader verklaard. Voorop gaat het witte paard en hij, die daarop zat, had een boog en hem werd een kroon gegeven en hij ging uit, opdat hij overwon. Wit is de kleur der overwinning. Daarna volgt het rode paard — rood is de kleur van het bloed — en hem, die op dit paard zat, werd een groot zwaard gegeven om den vrede van de aarde te nemen, zoodat zij elkander zouden doden. Beeldt zoo het tweede paard den oorlog af, het derde paard, dat zwart is, is een symbool van den hongersnood; in de handen van hem, die op dit paard zit, wordt een weegschaal gegeven en de betekenis van deze weegschaal wordt aldus verklaard, dat de levensmiddelen zoo schaarsch zullen worden, dat een maatje tarwe voor een penning en drie maten gerst voor een penning zouden verkocht worden. En dan wordt de rij gesloten door het vierde paard, dat vaal is, de kleur van den dood, en waarop dan ook als ruitser de dood zit, die macht heeft om tot het vierde deel van de bewoners der aarde te doden met het zwaard, met den honger en met de pest. De hagelvlekkige paarden, die bij Zacharia in de vierde plaats genoemd werden, door hun kleur nog duidelijker uitkomen, dat hierbij bepaaldelijk gedacht is aan die schrikkelijke pestziekten, waardoor het lichaam der aldus aangetast men bont gekleurde builen en plekken werd overdekt.

In hoeverre de vervulling van deze profetie reeds in onze dagen aanschouwd wordt, valt niet met zekerheid uit te maken. Oorlog, hongersnood en pestilentie staan niet los naast elkaar, maar hangen nauw saam en komen daarom telkens vereenigd in de geschiedenis voor. Door den oorlog worden de akkers verwoest, kan de landman niet rustig den akker bezaaien en dreigt daarom altoos gebrek aan brood. En als de honger onder het volk woedt, dan komen van zelf allerlei schrikkelijke ziekten onder de bevolking voor, die gemeenlijk een zeer verderfelijke karakter dragen, als de pestilentie zich verspreiden en duizenden slachtoffers vergen. Het feit, dat ook thans deze drie: het rode paard van den oorlog, het zwarte paard van den hongersnood en het vaale paard van de pestilentie weer gezamenlijk optreden, behoort daarom op zich zelf niet te verwonderen. Zoo was het steeds en zoo zal het ook in de toekomst wezen.

Maar wat wel de vraag doet opkomen, of ditmaal het optreden van deze drie verderfende machten niet een bijzondere betekenis heeft, is de gansch buitengewone wijze, waarop ze zich openbaren. Deze oorlog is niet meer beperkt tot een enkel volk of een groep van natieën, maar omvat heel de wereld, en het woord van Christus, dat het ene volk tegen het andere en het ene koninkrijk tegen het andere zal opstaan, d. w. z. dat alle volkeren en koninkrijken in dien strijd zullen betrokken worden, is nimmer zoo vervuld geworden als in onze dagen. Een langer en ontzettender krijg, dan dien we thans beleven, is nauwelijks denkbaar. En zoo is het ook met den hongersnood. Het zijn niet meer enkele landen, die zuchten onder het gebrek aan voedingsmiddelen, maar de nood grijpt al verder om zich heen, en wanneer deze oorlog nog tot het volgende jaar zich uitstrekt, zal er een zoo groot tekort aan levensmiddelen komen, dat de honger overal knagen zal in het ingewand. En daarbij komt, dat reeds nu als gevolg van deze slechte voeding zich in enkele landen de krankheden waarvoor men vreesde, beginnen te openbaren. In Spanje deed een

geheimzinnige ziekte reeds haar intrede en heeft heel het volk aangegrepen. Diezelfde krankheid heeft zich nu ook reeds in Zweden vertoond en maakte ook daar reeds tal van slachtoffers. Als met een reusensprong heeft deze geheimzinnige ziekte zich zoo van het Zuiden van Europa naar het hooge Noorden verplaatst, zonder dat van een overdragen van besmetting hier sprake kan wezen. En al draagt deze geheimzinnige ziekte, die zoo plotseling opkwam, aanvankelijk nog geen al te ontrustend karakter, doordat ze alleen voor zwakke personen doodlijk blijkt te zijn, toch kan, wanneer ze haar tocht door Europa voortzet, haar aard ook ernstiger worden en zij als een pestilentie onder de volkeren gaan woeden. De weerstandskracht is afgenomen. Ook onder ons volk doet nu reeds de ondervoeding zich op bedenkelijke wijze gevoelen en is zoo de bodem bereid, waarop zulk een krankheid welig zou kunnen tieren.

Op deze ernstige teekenen der tijden acht te geven is zeker des Christens plicht. Of te betrekken, dat het einde thans komen gaat, weten we niet. Veel van wat de Schrift voorspeld heeft, dat aan dit einde vooraf zou gaan, is nog niet vervuld. Zoo is, om slechts op dit ene te wijzen, de Antichrist of de mensch der zonde, waarvan de Apostel Paulus spreekt, nog niet op aarde gekomen en is er evenmin reeds sprake van de algemeene vervolging der Christenen, die daarmede gepaard zal gaan en die zoo schrikkelijk zal wezen, dat indien die dagen niet verkort werden, zelfs de uitverkorenen gevaar zouden lopen afvallig te worden. Zooveel van wat in het Boek der Openbaring aangaande die laatste worsteling ons voorspeld wordt, is voor ons nog een met zeven zegelen gesloten boek, waarvan we de ware betekenis eerst verstaan zullen, gelijk Christus tot zijne discipelen zeide, wanneer de dingen, die daarin voorspeld worden, geschied zullen zijn.

En bovenal mag niet vergeten worden, dat naar luid van Christus' eigen woord niemand, zelfs de engelen in den hemel niet, de ure weten, wanneer de Zoon des menschen wederkomen zal. Elk pogen van den mensch om achter dit geheim te komen, gaat in tegen den wil van God, die dit geheim zelfs voor Christus op aarde verborgen heeft gehouden. De historie heeft dan ook telkens geleerd, hoe al zulke gissingen op grond van de getallen-symboliek in de Openbaring of van de aanvankelijke vervulling van enkele profetieën, steeds op teleurstelling zijn uitgekomen en niets dan ijdele voorspellingen zijn geweest. Christus komt als een dief in den nacht en wel in die ure, waarin niemand, ook de getrouwe dienstknecht van zijn huis niet, den Meester verwacht.

Maar hoe ongeoorloofd en hoe ijdel elke voorspelling aangaande den dag en de ure van Christus' komst is, toch mag het oog daarom niet gesloten voor de ernstige betekenis, die in deze oordeelen en gerichten als voortekenen van Christus' komst voor ons verborgen ligt. Christus zelf heeft gezegd: leert van den vijgboom deze gelijkenis: wanneer zijn tak trede wordt en de bladeren uitspruiten, zoo weet gij dat de zomer nabij is. Alzo ook gijleden, wanneer gij al deze dingen zien zult, zoo weet, dat het nabij is, voor de deur. In de zware oordeelen Gods, die thans over de volkeren heengaan, ligt een aankondiging en heenwijzing naar het wereldgericht, dat eenmaal komen zal. Of de ontzettende wereldoorlog, die nu reeds zoo lang aanhoudt en zoo bittere ellende over de volkeren brengt; het gebrek aan voedsel en de honger, die zich allerwege gevoelen doet, en de geheimzinnige ziekten, die reeds beginnen op te treden; de vervulling zijn van het gezicht, dat de Apostel Johannes van de Apocalyptische ruiters zag, weten we niet, maar wel zijn zij de voorboden van de oordeelen Gods, die eenmaal komen zullen en die aan de komst van Christus ten gerichte zullen voorafgaan. De kernelijke overeenkomst met hetgeen in dit visioen ons getekend wordt, wijst ons daarop.

«Al zou het daarom achteraf blijken, dat nog het einde niet komt; dat deze oordeelen nog slechts het begin waren van de barensweeën, waaruit een nieuwe wereld moet geboren worden en dat daarna weer een tijd van rustige ontwikkeling der menscheheid volgen zal, toch neemt dit niets weg van de roepstem Gods, die thans tot ons komt. Die roepstem is niet alleen om ons te veroortmoedigen van wege onze zonden, die zulk een oordeel hebben noodig gemaakt, maar ook om met verhoogde spanning de wederkomst van Christus te verwachten.

Juist omdat we niet weten in welke ure de Zoon des menschen komen zal, wil Christus, dat we ons altoos bereid zullen houden om hem te ontvangen. We hebben hem te wachten: de lendenen omgord, de lampen brandende en wakende. Geldt dit steeds, het geldt bovenal in onze tijden, waarin de voortekenen van Christus komst worden aanschouwd. Het Maranatha: de Heere komt, krijgt daardoor dubbel nadruk.

Zalig is die dienstknecht, welken zijn heer, komende, zal vinden alzoo doende.

De kerkelijke huwelijksbevestiging van zoogenaamde doopleden.

Dr. J. de Jong, predikant bij de Gereformeerde Kerk te Winsum, die ons de verdienstelijke uitgave bezorgde van de ditaten van Prof. Rutgers over de Dortsche Kerkenorde, heeft een brochure geschreven over de vraag, of een huwelijk, dat een lid onzer Kerken met een zoogenaamd dooplid sluit, wel kerkelijk mag bevestigd worden. Hij meent deze vraag in ontkennenden zin te moeten beantwoorden, omdat een zoogenaamd „dooplid“, d.w.z. iemand, die tot volwassen leeftijd is gekomen en nog altoos weigert belijdenis des geloofs te doen, daarmede feitelijk als een „ongeloov-

vige zich openbaart en dus ook door de Kerk niet als een geloovige kan beschouwd worden. Aangezien nu volgens het bevel van den Apostel Paulus een huwelijk met een ongeloovige ongeoorloofd is, zou een huwelijk met zulk een „dooplid“ aangegaan in strijd wezen met de ordinantie des Heeren en daarom door de Kerk ook niet bevestigd kunnen worden, evenmin als onze Kerken hebben goedgekeurd, dat een huwelijk kerkelijk bevestigd werd met een ongeloofte aangegaan. Ongedoopt of als volwassene zijn doop niet door belijdenis des geloofs te bevestigen, zou in den grond hetzelfde wezen. Want het niet-gedoopt zijn is een bewijs, dat iemand nog niet als „geloovige“ in de gemeenschap der Kerk zich heeft laten inlijven, en wie als volwassene geen belijdenis des geloofs wil afleggen, openbaart zich evenzeer als een „ongeloovige“, of althans de Kerk kan hem (of haar) niet anders dan voor zoodanig houden. Daarom geldt dezelfde grond, waarom onze Vaders een huwelijk met een ongeloofte weigerden kerkelijk te bevestigen, ook hier. Het zou inconsequent wezen de kerkelijke huwelijksbevestiging te weigeren, wanneer iemand in 't huwelijk wilde treden met een ongeloofte, maar die huwelijksbevestiging wel toe te staan, wanneer iemand in 't huwelijk wilde treden met een dooplid, dat feitelijk zijn doop te niet doet door geen belijdenis des geloofs af te leggen. Hierbij komt, merkt Dr. de Jong op, dat heel de inhoud van ons huwelijksformulier uitgaat van de onderstelling, dat beide gehuwden in volen zin lidmaten van Christus' Kerk zijn, want zij worden aangesproken als mede-erfgenamen van het verbond der genade, dus als belijdende geloovigen en deze onderstelling zou met de feiten in strijd wezen, wanneer een van beide of beide gehuwden nog weigerachtig waren om door belijdenis des geloofs zich als zulke leden der gemeente te openbaren.

Nu is zeker het nalaten van het doen van belijdenis des geloofs, wanneer men tot volwassen leeftijd is gekomen, een ernstige misstand en het is volkomen te begrijpen, dat vooral in Friesland, waar dit euvel vaak voorkomt, de predikanten naar middelen zoeken om dit kwaad tegen te gaan. Maar hoe scherpzinnig het betoog van Dr. de Jong ook wezen moge en hoe schijnbaar logisch zijne conclusies zijn, toch kunnen we met die conclusies niet medegaan en we gelooven ook niet, dat een Kerkeraad het recht zou hebben een kerkelijke huwelijksbevestiging te weigeren alleen op grond, dat een van beide of beide gehuwden nog geen belijdenis des geloofs hebben gedaan.

In de eerste plaats zij opgemerkt, dat onze vroegere Gereformeerde Kerken zulk een vergaarden eisch nooit hebben gesteld. Ze hebben wel zulk een kerkelijke huwelijksbevestiging beslist afgekeurd, wanneer een der beide partijen ongeloofte was, en dit volkomen terecht, omdat een ongeloofte, — al laat de Kerk het oordeel van het hart aan den Heere over — niet als geloovige kan beschouwd en erkend worden, maar ze deden dit nooit ten opzichte van degenen, die wel gedoopt waren, maar nog geen belijdenis des geloofs hadden afgelegd. Nu merkt Dr. de Jong wel op, dat destijds dit uitsluiten van het doen van geloofsbelijdenis niet voorkwam en daarom zulk een besluit niet noodig was, maar de historie leert ons dit wel anders. Op de Synode van Dordt, waar gehandeld werd over de beste wijze om het catechetisch onderwijs te bevorderen, deelden enkele buitenlandsche afgevaardigden mede, dat in hun kerken het gebruik was, dat, wanneer jonge personen in het huwelijk wilden treden, beiden eerst door den predikant onderzocht werden, hoever ze reeds in 't catechetisch onderwijs gevorderd waren, en wanneer dan bleek, dat zij traag in 't leeren waren geweest, hun huwelijk werd uitgesteld, totdat zij beter hun lessen hadden geleerd.

Hales, de afgevaardigde uit Engeland, die ons dit in zijn briefven meedeelt, driift wel ietwat den spot met dezen draconischen maatregel, maar hoe men hier ook over oordeelen moge, uit deze mededeeling blijkt genoegzaam, dat kerkelijke huwelijksbevestiging van zoogenaamde „doopleden“ toen wel degelijk voorkwam en dat zelfs de allers strengste Kerken daarbij wel als eisch stelden, dat het catechetisch onderwijs moest gevolgd worden en van eenigen goeden wil bij het leeren blij moest worden gegeven, maar niet, dat het huwelijk geweigerd werd, omdat een dooplid, dat nog geen belijdenis des geloofs had afgelegd, als een „ongeloovige“ moest beschouwd worden.

En dat ook onze Kerken deze opvatting van Dr. de Jong niet deelen, blijkt wel het best daaruit, dat op de Synode van Amsterdam, toen de vraag werd gedaan, of men den doop der kinderen van ouders, die wel doopleden waren, maar nog geen belijdenis des geloofs hadden afgelegd, niet behoorde uit te stellen tot na het belijdenis doen der ouders, geantwoord is, dat de kinderen van zulke ouders, die nog leden der Kerk zijn, beschouwd moeten worden als te behoren tot het zaad der Kerk en dat deze derhalve recht hebben op den doop, al kunnen de ouders, die verzuimd door belijdenis af te leggen van het geloof te doen blijken, niet als doopgetuigen bij den doop van hun kind optreden. Hieruit blijkt, dat onze Kerken, al erkennen zij, dat de positie dezer doopleden abnormal is, daarom er toch niet aan denken, hen als ongeloovigen te beschouwen. In dat geval zou de doop aan hun kinderen niet bedien mogen worden. Een kind van ongeloofte ouders zou den doop niet mogen ontvangen.

Uit deze beide kerkelijke beslissingen blijkt wel, hoe de consequentie, waartoe Dr. de Jong komt, door onze Gereformeerde Kerken nooit is aanvaard. Zelfs de sterke uitdrukkingen van ons huwelijksformulier, waarop Dr. de Jong wijst, kunnen dan ook niet als grond worden aangevoerd, waarom

zulk een huwelijk kerkelijk niet zou kunnen bevestigd worden. Mocht in het gebed na het huwelijk voor zulke „doopleden“ niet geboden worden, dat zij „als mede-erfgenamen des verbonds der kinderen, die het God belijft hun te geven, Godzalig zullen opvoeden“, omdat de Kerk hen niet als erfgenamen des verbonds beschouwen kan, dan zouden de kinderen uit zulk een huwelijk geboren, ook geen zaad des verbonds zijn en dus den doop niet mogen ontvangen.

Ook het bekende advies door de Professooren Bavinck en Rutgers op de Synode te Middeburg ingediend, waarop Dr. de Jong zich beroept, dekt feitelijk zijn standpunt niet. Wel wordt hier uitgesproken, dat gedoopten, die op volwassen leeftijd door eigen schuld niet tot kerkelijke belijdenis komen, na ernstig door den Kerkeraad vermaand te zijn, door „dezen verklaard moeten worden den het lidmaatschap der Kerk verloren te hebben, en wordt hieraan toegevoegd, dat zij in dat geval ook niet meer als leden der Kerk behandeld kunnen worden, zoodat hunne kinderen bijv. ook niet als kinderen der geloovigen ten doop kunnen toegelaten worden, maar de leeftijdsgrens hier gesteld van ten minste dertig jaar en de eisch, dat de Kerkeraad hen eerst herhaaldelijk vermaand moest hebben en ten slotte hen moest vervallen verklaren van het lidmaatschap der Kerk, toont wel, hoe de bedoeling volstrekt niet was, dat ieder volwassene, die nog geen belijdenis heeft afgelegd, als een ongeloovige door de Kerk beschouwd moet worden en daarom van de kerkelijke huwelijksbevestiging moet uitgesloten worden. De meeste huwelijken worden toch vóór het dertigste levensjaar gesloten. Had Dr. de Jong, evenals in dit rapport werd voorgesteld, de wensche-lijkheid betoogd, dat de Kerken degenen, die door eigen schuld nog geen belijdenis des geloofs hebben afgelegd, ernstig vermanen zouden en dan, wanneer deze vermaning niet hielp, op hun dertigste levensjaar van het lidmaatschap der Kerk vervallen hadden verklaard, en dat een huwelijk met zulk een door de Kerk afgesneden lidmaat dan ook niet kerkelijk bevestigd mocht worden, dan zouden we met dit betoog geheel akkoord zijn gegaan. Maar wat hij thans voorstelt, dat de Kerk elk huwelijk, dat met een dooplid gesloten wordt, zal weigeren te bevestigen, omdat een volwassene dooplid met een ongeloofte gelijk staat, is een consequentie, die we niet kunnen aanvaarden. In elk geval zou daaraan vooral moeten gaan de officiële verklaring van den Kerkeraad, dat zulk een dooplid het lidmaatschap der Kerk verloren had. Zoolang de Kerkeraad deze tucht over de doopleden niet oefent, ontbreekt hem het recht, om bij de huwelijksbevestiging zulk een dooplid als een ongeloovige te kwalificeren. Dat zou een meten zijn met twee maten.

Reeds uit streng kerkrechtelijk oogpunt is daarom de maatregel, door Dr. de Jong voorgesteld, te verwerpen. Wie meent, dat de tijd gekomen is om aan het advies van Prof. Bavinck en Rutgers uitvoering te geven en tucht over de doopleden te oefenen, die geen belijdenis des geloofs doen, moet dit langs den kerkelijken weg doen. De Kerkeraad trede dan op, vermane zulke ontrouwe doopleden en eindig met hen van de Kerk af te snijden. Daarna kan men weigeren het huwelijk van zulke van de Kerk afgesneden leden kerkelijk te bevestigen en de kinderen uit zulk een huwelijk geboren te doopen. Maar het is geen eerlijke weg, wanneer men zulke doopleden ongemoeid laat, hen nauwelijks vermaant, er niet aan denken hen van het lidmaatschap der Kerk vervallen te verklaren, dus feitelijk hen nog als leden van Christus' Kerk erkent en dan plotseling, wanneer zij wenschen te huwen, de kerkelijke huwelijksbevestiging hun weigert of aan hun kinderen den doop niet wil bedienen, omdat de ouders geen belijdenis des geloofs hebben gedaan.

Doopattesten.

Naar aanleiding van wat we schreven over het afgeven van een doopbewijs, wanneer iemand tot de Hervormde Kerk wilde overgaan, wordt ons terecht de opmerking gemaakt, dat deze moeilijkheid van zelf kan worden voorkomen, wanneer de Kerkeraad bij elken doop aan den vader een bewijs geeft, dat zijn kind in de Gereformeerde Kerk gedoopt is; welk bewijs dan geteekend kan worden door den predikant, die den doop bedient. In verschillende Kerken is het reeds gebruikelijk zulk een doopbewijs bij den doop zelf af te geven. Mocht zulk een vader dan later met zijn kinderen tot een andere Kerk overgaan, of gaan de kinderen, volwassen geworden, naar een andere Kerk, dan behoeven zij van den Kerkeraad geen getuigenis te ontvangen, dat zij gedoopt zijn, en behoeft de Kerkeraad ook niet, zij het dan ook zijdelings, tot dezen overgang mede te werken.

Metterdaad is deze wijze van handelen verreweg de beste. Gaarne willen we dan ook de aandacht van onze Kerkeraaden er op vestigen, dat zij dezen maatregel ook in hun gemeente invoeren. Het is een betrekkelijk kleine moeite om bij elken doop zulk een bewijs af te geven. Natuurlijk geschiedt dit dan niet met het doel, om in de toekomst aan zulk een kind den overgang tot een andere Kerk mogelijk te maken, want daaraan wordt bij den doop niet gedacht, maar alleen om aan de ouders een bewijs te geven, dat het kind wettig gedoopt is, zoodat ook wanneer een kind op den Burgerlijken stand ingeschreven wordt als burger van den Staat, hiervan door den ambtenaar aantekening wordt gedaan in het zoogenaamde trouwboekje. Zelfs zou daaraan het voordeel verbonden wezen, dat wanneer zulk een kind later, ouder geworden, naar een andere plaats verhuist, de kerkeraad hem (of haar) geen zoogenaamd doopattest behoefde mee te geven, omdat hij het bewijs van gedoopt te zijn reeds ontvangen heeft. Zulk een

ou kunnen
gebed na
niet ge-
genamen
god beliet
den", om-
en des ver-
len de kin-
ook geen
doop niet

Professo-
re te Mid-
jong zich
punt niet
gehoort
gen schuld
n, na er-
id te zijn,
en wor-
eloren te
gd, dat zij
der Kerk
lat hunne
in der ge-
n worden,
d van ten
de Kerke-
doop moest
best ver-
chap der
volstrekt
nog geen
gehoorve
orden en
ksbevesti-
neeste lu-
tigste he-
g, evenals
wensche-
genen, die
is des ge-
anen zom-
ning niet
van het
den ver-
een door
ook niet
anzonden
i zijn ge-
ft, dat de
lid geslo-
nt, omdat
gedoopte
ie niet
daaraan
elkering
opplid het
Zoolang
loopleiden
it, om bij
opplid als
d zou een

oogpunt
de Jong
nt, dat de
an Prof.
geven en
die geen
dij langs
kerkeraad
we doop-
erik af te
et huwe-
n van het
verkla-
n kinderen
doopen.
neer men
a nauwe-
a van het
e verkla-
n Chris-
wanneer
ke huwe-
hun kin-
mdat de
hebben

schreven
ijs, wan-
rk wilde
merking
van zelf
de Ker-
e een ge-
erefor-
wils dan
edikant,
hillende
tulk een
e geven.
met zijn
gaan, of
worden,
hoeven
genis te
behoefte
an ook
ede te

andelen
we dan
aden er
gel ook
een be-
en doop
(tuurlijk
oel, om
en over-
elijk te
n doop
aan de
et kind
eer een
heven
hiervan
wordt
boekje,
bonden
d later,
plaats
p) geen
nee te
edoopt
ik een

zoogenaamde „doopattestatie“ aan een volwassene mee te geven, die wel gedoopt is, maar nog geen belijdenis des geloofs heeft afgelegd, sanctionneert men of meer de positie van zulk een „dooplid“, alsof zijn toestand een wettige in Christus Kerk is.

Maar hoezeer we daarom deze maatregel toelijken en dezen gaarne bij onze Kerken aanbevelen, toch zal daarmee de noodzakelijkheid om soms aan volwassenen zulk een doopbewijs te moeten afgeven, wanneer zij naar een andere Kerk overgaan, niet geheel vermeden kunnen worden. Zulk een doopbewijs bij den doop uitgereikt kan te loor gaan of zoek raken, en dan zal de Kerkeraad wel verplicht wezen, op aanvraag, een duplicaat-doopbewijs af te geven. In zooverre blijft hetgeen we schreven dus zijn kracht behouden.

Dr. H. H. K.

Kootwijken Scholen

In hartelijken dank ontvangen door Dr. Miedema te Groningen van N. N. f 2.50. Dringend verzoeken wij toch onze scholen, die zoo dringend behoefte aan steun hebben, niet te vergeten.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter.

Leestafel.

SCHILD EN PUL onder redactie van Dr. F. W. GROENHEIDE, Dr. J. C. de MOOR, Dr. B. WILKENS. Aflevering 3. — Uitgave van J. H. Kok te Kampen 1918.

II.

Op grond van een even nauwkeurige als onbevangen exegese toont Dr. BAVINCK in het tweede hoofdstuk zijner brochure allereerst aan, dat de zin, dien de Schrift aan de „NAVOLGING VAN CHRISTUS“ hecht is: „een doen van den wil des hemelschen Vaders, gelijk Hij zelf dien volmaakt heeft volbracht, een zichzelf gelijkvormig maken aan het evenbeeld van Christus“ (p. 9). Waarmee dan de één term van het probleem: CHRISTENDOM EN CULTUUR is gekleurd.

„De aard der navolging“, zegt hij verder, wordt in de Bergrede met concrete voorbeelden toegelicht. Alvorens echter die voorbeelden te noemen, maakt hij drie opmerkingen, welke tot recht verstand van de Bergrede, voor sommige lezers, zeker niet overbodig zijn.

Ten eerste, wat door ons, KERKFORMEERDEN steeds geleerd is, dat het ethisch onderwys van Jezus gegrond is op dat van het O. T., hetgeen o. m. blijkt uit Matth. 22 waar op het dubbelgebod der liefde als het innerlijk beginsel der in Gods wil gegronde sedewetten wordt gewezen; „de twee geboden van liefde tot God en den naaste, aan welke geboden de gansche wet en de profeten hangen, als de deur in haar hengels“ (p. 11). Ten tweede, wat van Gereformeerde zijde evenzeer steeds is staande gehouden, dat Jezus niet als een „nieuwe wetgever“ is opgetreden, die „de sedewet des O. T. met nieuwe en volmaaktere geboden zou hebben aangevuld.“

En eindelijk wat in verband met het voorgaande onzerzijds ook steeds geleerd is, dat het „ethisch onderwys“, of het „onderwijs op zedelijk gebied van Jezus in de Bergrede zich, met het al of niet uitgesproken: „gij hebt gehoord dat tot de vaders“, dat is tot de vaderen, „gezegd was geworden“ — maar ik zeg u“ hier niet wijst op een antithese of tegenstelling tusschen het ethisch onderwys des O. T. en dat van Christus, doch op de tegenstelling tusschen het zijne en dat der Schriftgeleerden en Farizeërs, „die, zooals Prof. BAVINCK terecht zegt, „aan de letterlijke woorden der wet een opvatting en uitlegging verboden, welke de betekenis der wet verzwakte, met een minder en onvolkomen gerechtigheid tevreden stelde“.

Na deze drie, aan de gereformeerde ethiek onontompen beginselen, tot goed verstand van de Bergrede vooropgesteld te hebben, zegt Dr. Bavinck, dat „men tot goed verstand van de Bergrede ook in het oog moet houden tot wie en onder welke omstandigheden Jezus deze rede houdt“ (p. 12).

Wat het eerste betreft, „Jezus houdt haar niet voor de grooten en de aanzienlijken maar voor de betrekkelijk kleine schare zijner discipelen, die tot de geringen en onaanzienlijken in den lande behoorden“.

En wat het tweede betreft, „het ware“, zoo schrijft Bavinck hier, „ongepast geweest aan deze menschen een zoogenaamde cultuurtaak op te dragen, hen op te roepen tot beoefening van wetenschap en kunst, tot verzameling van aardse schatten, tot het drijven van nijverheid en handel. Daartoe was JEZUS zelf niet in de wereld gekomen“ (p. 13).

De uitdrukking „ongepast“ zou ik hier liever door een andere hebben zien vervangen, doch dit in het voorbijgaan. Maar wat ik hier niet mag voorbijgaan is, dat de KERKENIEUWS-redacteur van de N. R. G. in zijn kritiek op Prof. BAVINCK's brochure hem de meening in de schoenen schuift: „Het ware ongepast geweest, wanneer Jezus in de Bergrede aan de menschen een zoogenaamde cultuurtaak had opgedragen.“ Aan het anders zoo scherpschietend oog van dezen kriticus is ditzmaal blijkbaar ontgaan, dat BAVINCK hier op p. 13 niet van de menschen, maar van *deze* menschen spreekt. En die *lapus oculi* is te bedenken, omdat mijn geachte mederecentist daaraan een argument ontleent voor zijn bewering, waarop ik straks nog terugkomen zal. „Ten opzichte van de cultuur stelt hij (Dr. Bavinck) de omzacht van het Christendom voorop.“

Op p. 13 van zijn brochure schrijft BAVINCK dan verder, dat de discipelen van Jezus, wijl zij onder de omstandigheden, waarin zij verkeerden, door macht en aanzien geen invloed op de wereld konden oefenen, „in hun goede werken hun licht moesten laten schijnen voor de menschen en dezen daardoor zullen bewegen om hunnen Vader in de hemelen te verhoorlijken, Mat. 5: 16 en Joh. 15: 8“.

Als men dus let op de personen, tot wie Jezus zijn Bergrede hield, en op de omstandigheden waarin die toenmaals verkeerden, behoefte men „aan de woorden van JEZUS, noch door ze te vergeestelijken, noch door ze te pressen, geweld aan te doen.“

Noch door ze zoo te vergeestelijken, „dat zij het tegendeel bedoelen van wat er eigenlijk staat“. BAVINCK acht het dan ook niet waar, dat Jezus alleen op gezindheids-moraal en niet ook op daad-moraal zou hebben aangedrongen. Iets waarmee ik het, mits het accent op *alleen* valt, wel eens ben.

Noch ook door ze te pressen, „want Jezus stelt die concrete daden, die Hij door zijn jongeren nagevolgd wil zien, toch voor in den vorm van beelden, welke niemand opvolgen en toepassen kan.“ Zoo, niet alleen het „uitgetrokken van het oog“ en het „afhouwen van de hand“, maar ook het „weertaan van den boze“, het „stoekeeren der linkerwang“, evenals

„de voetwassching“. „Maar“ voegt de schrijver hieraan toe „ofschoon niet letterlijk, al deze voorbeelden zijn toch wel concreet en praktisch te verstaan.“

En na dus zijn lezers, zoo noodig, het recht verstand van de Bergrede, zelf te hebben bijgebracht, komt hij dan tot die concrete voorbeelden waardoor in deze rede de aard der navolging van Christus wordt toegelicht. Daarvoor verwijst hij dan naar de verboden, om „met den wederpartijder naar het gerecht te gaan“, „skwaad met kwaad te vergelden“, „sweer te oefenen“, „den vijand te haten“ („de zweren“, „een vrouw met begeerlijkheid aan te zien“). „In dit alles meent Jezus wat Hij zegt; Hij drukt zich niet anders uit dan Hij bedoelt. Hij eischt, dat Zijne discipelen niet alleen zoo gezind zullen zijn als Hij zegt, maar dat zij zich ook zoo zullen gedragen en zoo zullen doen.“ (p. 14).

In zijn derde en vierde hoofdstuk bespreekt Dr. BAVINCK in verband met de „navolging van Christus“ het ethisch onderwys der Apostelen, hetwelk in het N. T. is vastgelegd.

Ik ben het goed met hem eens, dat men, lettend op de houding, die de Gemeente der Apostolische eeuw aanvankelijk en later tegenover de cultuurwereld heeft ingenomen, in dat onderwijs, wat ik zou willen noemen een tweeledig strooming kan onderscheiden. Maar het komt mij voor, dat hij, door zijn overzicht dat dat onderwijs *over twee* hoofdstukken te verdeelen, bij zijn lezer den indruk wekt van te scheiden wat, naar hij ook zelf meent, slechts te onderscheiden is.

In dat derde hoofdstuk besluit hij dan uit de verhouding waarin de discipelen van Jezus en de cultuurwereld hunner dagen tot elkander stonden, dat „de moraal van het N. T.“, hetgeen hier niet anders kan beteekenen dan het „ethisch onderwys“ der Apostelen, „van het standpunt der onderdrukte en vervolgd Gemeente van Christus geschreven is.“ (p. 18).

Met het oog op de vervolging en onderdrukking van de zijde der wereld, waar dan bij kwam, dat althans de Grieksch-Romeinse cultuurwereld hunner dagen, „van afgedijrd doortrokken en met allerlei ongerechtigheden vervuld was“ (p. 15) laat zich verklaren, „dat de discipelen van Jezus aanvankelijk geen del-konden nemen aan het openbare leven en zich in de eenzaamheid, in hun eigen kleinen kring terugtrekken.“ (p. 15). En ook is daaruit te verklaren, dat zich dit in het ethisch onderwijs der Apostelen afspeelt. Iets wat de Schrijver dan onweerlegbaar aantoonde, door te verwijzen naar feiten waaruit blijkt, dat hij dit onderwijs „steeds het vermaan tot het volbrengen van plichten en zoo goed als nimmer dat tot het opkomen voor rechten op den voorgrond treedt“ (p. 16); dat vrouwen, kinderen en burgers slechts op hun *plicht* tot onderdanigheid worden gewezen. Verder, dat onder de omstandigheden waarin de christenen toen verkeerden, „de apostelen wel niets anders konden aanbevelen dan de beoefening der deugden, welke Christus betracht en aan zijn discipelen ter navolging had gesteld“ (p. 15). Maar dat zij evenmin als Jezus aan de leden der Gemeente een cultuur-taak konden opdragen“ (p. 15).

Dit alles nu is zeker waar. Doch wanneer men na het slot van hoofdstuk drie: „En door deze deugden heeft de Gemeente van Christus inderdaad in de eerste en tweede eeuw machtigen invloed op de wereld geoefend“, leest het begin van hoofdstuk vier: „Maar toen de Gemeente zoover gekomen was, moest zij ook een andere houding aannemen; zij kon niet de beoefening der negatieve en passieve deugden niet meer volstaan, maar kreeg thans tot taak om de wereld naar de beginselen des Christendoms te hervormen en te vernieuwen. Ook hiervoor waren de lijnen aangewezen in het onderwijs van Jezus en de apostelen“ — dan krijgt men toch een anderen indruk dan die welke in hoofdstuk drie op p. 18 met: „de moraal van het N. T. werd geschreven van het standpunt der verdrukte en vervolgd Gemeente“, is gewekt.

In zijn vierde hoofdstuk spreekt Prof. BAVINCK dan nader over die lijnen welke voor het hervormen en vernieuwen der wereld naar de beginselen van het Christendom, in het onderwijs van Christus en de apostelen zijn aangewezen. En met den hem eigen helderen blik op de beginselen, ziet hij ze in wat hij noemt: „de centrale feiten van het Christendom.“

In „de vleeschwording des Woords“, die een bewijs was van de genade des Zoons en de liefde des Vaders. Een liefde die zich uitstrekte tot de gehele wereld, tot de gansche Schepping, zoowel in haar stoffelijk als geestelijk bestaan.“

In „het eigenaardig dezer liefde“, welke in de Christelijke religie, niet als in het Buddisme tegenover het recht staat, maar dit als het ware in zich opneemt; het kruis is beide, openbaring van de hoogste liefde en van het strengste recht“.

„In den dood, opstanding en hemelvaart van Christus“, waarin voor de geloovigen profetie en waarborg ligt, dat zij met Hem gestorven ook met Hem leven, hier reeds in beginsel, straks bij de opstanding van ziel en lichaam in volmaakte heerlijkheid. Waarin dan volgt, dat als zij hier op aarde tijdelijk van hun recht afstand doen en onrecht lijdzamen verdragen, zij dit niet doen uit minachting voor het recht, maar omdat zij hun zaak toevertrouwen aan God, voor wien het recht is om verdrukking te vergelden (p. 19).“

„Met deze gegevens voor oogen, brachten de apostelen in de navolging van Christus een belangrijke wijziging aan“, schrijft Dr. BAVINCK op p. 20, en op exegetische gronden toont hij dit dan ook verder aan.

Van dit apostolisch onderwijs zegt hij nog, dat het tegenover de wereld een vrij en ruim standpunt inneemt; dat het zich principieel keerde tegen het ascetisme en niet tegen de wereld als schepping Gods, maar tegen al wat in de wereld zondig was en tot zonde verleiden kon, waarbij men moet bedenken, „dat de wereld toen in een staat van diep godsdienstig en zedelijk verval verkeerde“ (p. 21).

Eerst in zijn vijfde en laatste hoofdstuk komt de schrijver dan tot een bespreking van den tweeden term van het probleem: de *CULTUUR*.

Een bespreking waarin ik, hoe voortreffelijk zij ook is, niet zonder verwondering mis een omschrijving van wat onder cultuur is te verstaan.

In een beknopt historisch overzicht doet hij zien hoe de Kerk, zich aansluitend bij de in hoofdstuk drie en vier omschreven apostolische beginselen, „door louter zedelijke en geestelijke middelen de overwinning over de wereld behaalde en met een negatieve houding tegenover de toenmalige cultuur zich niet meer tevreden stelde.“

„Hoe zij, al moest zij ook aan het ascetisch ideaal groote concessies doen, vooral onder leiding der bisschoppen van Rome tegenover de cultuur een meer positieve houding aannam.“ „Daarbij in verloop van tijd tot een

ander uiterste oversloeg en wel zoo dat en wereld-beheersching en wereldverlichting de kenmerken van de kerk der Middeleeuwen werden.“

Maar ook doet hij hier zien, dat de Reformatie tegen beide in verzet kwam; aan de heerschappij der Kerk over de natuurlijke levensomstandigheden een einde maakte, en van geen andere synthese tusschen Christendom en Cultuur wilde weten, dan langs zedelijke weg. Maar doordat de Kerken der Hervorming aan deze beginselen ontrouw werden en daardoor heel het natuurlijk leven, na de 16e eeuw, zich van Schrift en belijdenis emancipeerde, staat de cultuur „thans als een zelfstandige macht tegen de Kerk van Christus over“ (p. 22).

Hiermede nadert Prof. BAVINCK dan het punt in kwestie, de synthese tusschen de navolging van Christus en het moderne leven.

Hij spreekt als zijn meening uit, „dat deze nooit anders tot stand zal kunnen komen, dan in den ethischen weg, dien de Gemeente in de eerste eeuwen bewandelde en dien de Reformatie weer principieel als den eenigen juist aanwees“ (p. 23).

En daarbij wijst hij er dan op, dat de cultuur nooit te beschouwen is als een product van het Christendom, iets waarbij, naar het mij voorkomt, op het verschil tusschen „gemeene Gratie“ en „speciële Gratie“ ware te wijzen. Verder, dat de cultuur haar eigen leven leidt en hare eigene wetten heeft. En eindelijk dat het Christendom ten opzichte van natuur en cultuur een beperkte taak heeft. „Het bindt nooit tegen deze beide op zichzelf den strijd aan, maar alleen tegen het bederf, dat er ingedrongen is. Iets waarbij, naar het mij weer voorkomt, op de dooreenstrengeling van „speciële Gratie“ en „gemeene Gratie“ ware te wijzen.“

Hoe nu, met het oog ook op deze uitspraken van Prof. BAVINCK, zijn recensent in de N. R. G. kon schrijven: „Ten opzichte van de cultuur stelt hij de omzacht van het Christendom voorop“; — is mij een raadsel. Ook staat BAVINCK tegenover een synthese tusschen Christendom en Cultuur niet sceptisch. Op p. 26 schrijft hij van onze hedendaagsche cultuur, dat zij „de navolging van Christus niet onmogelijk maakt“. En daarom wijst hij o. m. op het feit dat „de cultuur in den tegenwoordigen tijd niet op die wijze en in die mate van het Heiden-dom doortrokken is, als ze dat was in de apostolische eeuw“ (p. 25). Maar al staat hij tegenover deze synthese niet sceptisch, toch ziet hij in, dat „wij recht en zedelijkheid in deze be-deeling nooit kunnen samenvallen“ (p. 27); zij slechts betrekkelijk te verwekelijken is. „De wet Gods, het volmaakte zedelijkheidsideaal van het Christendom, komt in geen enkel mensch op aarde tot vervulling en ook van de weigering des lands, die het recht te regelen heeft, is het niet te verwachten dat zij ooit aan dit ideaal zal beantwoorden“.

En hier, op p. 27, komt de schrijver eerst weer terug op den oorlog en spreekt dan over „sommige christenen, die op grond van het zedelijk gebod en de Bergrede elken oorlog uit den boze achten“. Hij beweert hier, waarin ik volkomen met hem mee ga, dat waar men dan van „gewetensovertuiging“ spreekt, al moet zulk een overtuiging geëerbijdd, van Christelijk standpunt die conscientie als een dwalende moet beschouwd en „de dwaling waaraan zij lijdt, is goed beschouwd, niet van onschuldigen aard, maar ernstig en gevaarlijk“. En Dr. BAVINCK beweert dit niet maar, doch voert voor deze bewering ook gronden aan, die haar voldoende staven.

De lezing van deze mijn bespreking van: Dr. NAVOLGING VAN CHRISTUS EN HET MODERNE LEVEN moge velen opwekken tot een rich schriften, zooal niet van het tijdschrift zelf waarin Prof. BAVINCK deze studie geeft, dan tenminste van deze 3e Aflevering.

De lezing der brochure zelf kan ten goede komen aan hen, wier dwalende conscientie elken oorlog uit den boze acht, maar ook aan anderen. Want terecht schrijft BAVINCK: „In het weren der zaak zijn de moeilijkheden, waarmede de navolging van Christus in het leger en aan het front te worstelen heeft, geen andere, dan die daaraan ook in het gewone leven verbonden zijn. Ook hier is het moeilijk om tusschen de zonden, welke wij bestrijden moeten, en den zondaar, dien we behooren lief te hebben, onderscheid te maken“ (p. 32).

G.

Officiële Berichten.

Kort verslag der vergadering van de classis Amersfoort, 9 April 1918.

1. De vergadering wordt door Dr. Meijnen namens de roepende kerk van Baarn geopend. Alle kerken zijn wechtig vertegenwoordigd.

2. Het moderamen wordt aldus vastgesteld: Drs. Aalders praeses; Dr. Rietberg scriba; Dr. Teerink, assessor.

3. De notulen worden gelezen en getekend.

4. Een kerk doet voorlezing van het advies door deputaten der G.S. gegeven inzake een geval van censuur. Noch die kerk, noch de classis kunnen zich met dat advies vereenigen. Aan de Partic. Synode zal gevraagd worden een commissie voor deze zaak te benoemen, om met een commissie uit classis en kerk een samenspreking te verzoeken met deput. der G. S.

5. Aan een andere kerk wordt advies verstrekt om over te gaan tot den 2en trap der censuur.

6. Tot deput. voor de zending onder de Joden wordt in plaats van Dr. Horjus, die de classis heeft verlaten, Dr. Menke benoemd.

7. Naar de Partic. Synode worden afgevaardigd de D.D. Donner, Rietberg, Meynen als primi, en Teerink, Aalders, Menke als secundi, en de ouderl. Timmerman, v. d. Woerd, Huigen als primi, en v. d. Berg, Hardeman, Bloemendaal als secundi.

8. De classis spreekt uit inzake de zending met de kerk van Utrecht te willen medewerken, mits alle kerken jaarlijks een gedrukte rekening en verantwoording ontvangen met een uitgewerkte rapport over den arbeid, en meerdere nood-zigenschap verkrijgen.

9. Aan een kerk wordt f 180 over het 1e kwartaal van 1918 gerestitueerd voor het emeritaatspensioen van haar em. dienaar, vanwege den meederen steun van de Gener. deputaten en de classis Utrecht ontvangen. Voor het tweede kwartaal worden de bijdragen naar de nieuwe regeling geind.

10. Aan een emeritus-dienaar wordt de 10 pCt. duurstetoeslag toegezegd.

11. De collecten worden geind.

12. Bij de rondvraag naar art. 41 K.O. wordt aan een kerk geadviseerd over te gaan tot den 2en trap van censuur.

13. De vacaturebeurten worden geregeld: Westbroek: Ds. v. Arkel; O. Loosdrecht: Dr. Rietberg; N. Loosdrecht: Dr. Meijnen; Veenendaal: Dr. Aalders; Maarsseveld: Dr. Teerink; Renswoude: Dr. Donner.

14. Roepende kerk: Buschoten A-B. Praeses der volgende vergadering Dr. v. Arkel.

15. De praeses sluit de vergadering. Op last der Classis

H. TEERINK, assessor.

Kort verslag van de vergadering der classis Tiel, gehouden te Zalt-Bommel op Donderdag 11 April 1918.

De vergadering wordt geopend door Dr. Nieborg. Nadat Ps. 86: 6 gezongen is en gelezen Ps. 15, gaat Z. Eerw. voor in gebed.

De credentiebrieven worden door oud. Barendt en Dr. Geerling nagezien. Alle kerken zijn wechtig vertegenwoordigd; Hoenza-Driel is vertegenwoordigd door één ouderling, terwijl aan brs. diakenen van enkele kerken kenstern wordt verleend.

De kerk van Culemborg heeft eene instructie. In het moderamen nemen zitting: Dr. H. Nieborg, praeses; Dr. G. Keizer, assessor; Dr. Joh. Kwak, scriba.

De notulen worden gelezen en gearresteerd. Alsnu wordt behandeld de instructie van de kerk van Culemborg, luidende aldus:

„De classis bespreekt het beramen van maatregelen om althans eenigzins te voorzien in den heerschenenden predikantennoed en brengt deze zaak op het agendum voor de a.s. Particuliere Synode.“

Uit de toelichting blijkt, dat de kerk van Culemborg nogal bezwaren heeft tegen de handelwijze van de tegenwoordige candidaten in de H. Godgel. die aan de classis verzoeken hen beroepbaar te verklaren en, als dit verzoek is ingewilligd, openlijk den verklaren zich niet beroepbaar te stellen. Men moet dit den candidaten niet al te euvel duiden, maar een feit is dat zódoende de classis niet wordt geëerd, maar wel onteerd en bovendien worden daardoor jonge krachten zelfs jarenlang aan de gemeenten onttrokken.

En dat het zich niet beroepbaar stellen — (om welke redenen dan ook!) — „In tegenstaande den predikantennoed, hoe langer hoe meer gewoonte begint te worden, blijkt duidelijk uit het volgende staats, hetwelk door de afgevaardigden van Culemborg wordt overgelegd:

Op 31 Dec. van het jaar.	Aantal kerken.	Aantal pastores.	Aantal vacatures in procent.	Aantal candid. die een beroep aannemen.	Aantal candid. die zich niet beroepbaar stellen.
1912	694	171	24.64	12	13
1913	693	169	24.38	14	6
1914	695	177	25.47	10	9
1916	701	186	26.58	15	8
1917	702	199	28.34	3	16

Na eenige bespreking wordt besloten, de aandacht der kerken op deze zaak te vestigen en wel door eenigzins uitvoerig van dezelve melding te maken in de verslagen voor de *Gedreide Kerkode, Bazin en Herant*.

Dr. Joh. Kwak brengt rapport uit namens de commissie van dien. des Woords, door de classisale vergadering van 17 Januari jl. benoemd, om te verzoeken van eene der kerken, om, zoo mogelijk, tot beslechting van gerezen geschillen in haar midden te komen.

Na langdurige bespreking wordt aan den scriba opgedragen, namens de classis en schrijven te richten aan den kerkeraad van bedoelde gemeente, inhoudende een kort verslag van het besprokene en van het besluit door één harer afgevaardigden, staande ter vergadering, genomen.

Eene missive van de classis Apeldoorn en eene van de classis Zutphen in zake de zending wordt, na korte bespreking, in handen gesteld van Dr. Joh. Kwak als dep. ad hoc.

Naar de Particuliere Synode welke D.V. 5 Juni a.s. te Arnhem zal samenkomen, worden afgevaardigd de dienaren des Woords Dr. G. Keizer en Joh. Kwak als primi; O. J. Geerling en H. Nieborg als secundi; en de ouderlingen L. Barendt en van Zandwijk als primi; J. Mombreg en v. d. Pijl als secundi.

Als deputaten voor de kerkvisitatie worden benoemd: Dr. O. J. Geerling, Dr. G. Keizer, Dr. Joh. Kwak en Dr. H. Nieborg.

De kerken van Rossum, Hoenza-Driel, Zalt-Bommel, Gameren, Well, Poederloijen en Aalsz zijn gevestigd worden door Dr. G. Keizer en Dr. Joh. Kwak; de kerk van Geldermalsen door Dr. O. J. Geerling en Dr. Joh. Kwak, en de kerken van Culemborg, Herwijnen, Tiel en Vuren door Dr. Geerling en Dr. Nieborg.

Bij de regeling der vacaturebeurten wordt voor Herwijnen aangewezen Dr. Joh. Kwak; voor Rossum Dr. H. Nieborg; voor Vuren Dr. G. Keizer en voor Zuillikhuis Dr. O. J. Geerling.

Na de rondvraag naar art. 41, wordt de vergadering op de gebruikelijke wijze gesloten.

Namens de classis:

Dr. JOH. KWAK, A. t. scriba.

Buitenland.

Engeland. De Anglicaansche geestelijkheid en de oorlog.

De Aartsbischop van York, Long, heeft een bezoek gebracht aan het Engelsche front in Frankrijk en heeft daar de klachten gehoord van veldpredikers welke van oordeel zijn dat het aantal hunner ambtsbroeders die zich vrijwillig ten dienste van het leger gesteld hebben, onvoldoende is. Hij schreef daarvoor aan den aartsbischop van Canterbury, Davidson, een langen brief, waarin de diensten beschreven worden die de Anglicaansche geestelijkheid van af het begin van den oorlog bewezen heeft.

Niet minder dan 2400 Anglicaansche predikers, ongeveer een tiende deel van het geheele kerkelijke personeel, zijn als veldpredikers bij het leger of bij de marine ingedeeld. Van den werden er 55 gedood of stierven aan hunne wonden, terwijl 75 zwaar gewond werden. Bovendien kreeg een groot aantal een korter of langer verlof om in de hospitaal, in het kerkiezer of in de tehuizen van de Chr. Jongelingsverenigingen te arbeiden. Tenslotte heeft in Engeland zelf een groot aantal predikanten zich gegeven om in verschillende takken van den vaderlandschen dienst te arbeiden, waarbij dan hunne ambtelijke werkzaamheden door hunne collega's verricht werden. De Anglicaansche predikanten hebben zich dus niet onbetuigd gelaten, maar de aartsbischop van York heeft laten uitkomen, dat diensttegenstaande de krachten die beschikbaar waren, niet geheel aan de gestelde eischen konden voldoen.

De nieuwe wet op 'slands weerbaarheid medio April door het parlement aangenomen, bepaalt, dat de predikers der verschillende kerken niet meer geheel vrij van den krijgslidiaten zullen zijn, maar als non-combatanten in het leger behoren opgenomen te worden. Den 23sten April hebben alle leden der Anglicaansche geestelijkheid, die de

in de wet voorgeschreven leeftijd bereikt hebben, hunne oproeping om in het leger te dienen gekregen. De Anglicaansche kerk zal nu door het tijdelijk aanvoegen van predikantsplaatsen trachten te zorgen, dat de kerkdienst niet te groote schade lijdt.

Ukrainie. De Ukrajinsche geestelijkheid voor vernieuwing der Roomsche-Katholieke en Grieksche Unie.

Aan het Ukrajinsche persbureau wordt uit Lemberg het volgende gemeld: „De geestelijkheid van alle drie Galicische Grieksche-Katholieke eparchieën (bisdommen) begroette in een groote vergadering te Lemberg met blijdschap het ontstaan van den Ukrajinschen onafhankelijken volksstaat, terwijl zij krachtig protesteerde tegen alle pogingen om Ukrajinschen grondgebied, het land van Cholm en Podolie te polonisieren of te latiniseren. De Grieksche-orthodoxe geestelijkheid wendt zich tot den Roomschen stoel met verzoek, dat de Unie, die in vroegere tijden de Roomsche-Katholieke en de Grieksche-Katholieke (orthodoxe) kerk verbonden heeft, weder hersteld worde.“

Inderdaad heeft zulk een Unie bestaan. In 1847 sloten de Paus en de Keizer van Rusland een overeenkomst, volgens welke een nieuw bisdom van Cherson werd gesticht. De keus van de bisschoppen bleef aan den Keizer, hunne kanonieke wijding werd aan den Paus overgelaten.

Overigens werd het bestuur over de geestelijke aangelegenheden hunner diocese aan de bisschoppen overgelaten, waarbij zij echter afhankelijk bleven van den Paus. Al het andere, waarover men het niet eens kon worden, werd onbepaald aan de toekomst overgelaten. Wanneer deze Unie weder verbroken werd, is ons niet bekend.

Gemengd Nieuws.

Spelen in de kerk. „Nu ook spelen in de kerk“, zoo klaagt een inlander in het *Nieuw-Sachs. Kirchenblatt*. Velen spreken er van dat de bioscoop datgene heeft te verkondigen wat in de kerk te huis hoort. De predikant van de Lutherische gemeente te Chemnitz, J. Peter, meent, dat langs dien weg de persoon van Jezus weder nader tot het volk kan gebracht worden. In het lichtbeeld, meent hij, kan men de beste en rijpste voorstellingen van den persoon en het leven van Jezus voor het oor en het oog van het volk brengen. „Daarbij komt dat de donkere ruimte de dikwijls verstrooide gedachten van den modernen mensch veel beter en gemakkelijker op het ene punt concentreert, als een ruimte waarin het zoo helder is als de dag, waar zoo veel de aandacht afleiden en het godsdienstig medeleven van het aangebodene belemmeren kan. Maar geen gewone lichtbeeldenvoordrachten daarvan maken! Niet leeren, maar stichten! Schriftwoorden wisselen af met gedichten, die met korte trekken het beeld verklaren. Nu en dan orgelspel, gemeenschappelijke gezangen (slechts bekende liederen), ook solozang. Het geheel geen uur van onderwijs, maar een godsdienstig feest. Al het technische moet op den achtergrond treden, het mag niet eens opgemerkt worden. Zoo mag de gemeente niet het geringste van het vernieuwen der beelden merken. Elk beeld verschijnt en verdwijnt door het openen en sluiten van een sluitklep, die voor aan het objectief aangebracht is. Lichtwerpers, orgel en de voordragers staan in den rug der gemeente, doch dicht bij elkander, om de drie factoren stil en snel met elkander te laten verkeren. De wijding van het gehele feest mag van het begin tot het einde door niets gestoord worden.“

Hoe goed ook bedoeld, het zijn „spelen“. Eene kerk moet al zeer krank zijn, om tot zoo iets te vervallen. De kerk heeft alleen het Woord Gods te bedienen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

VELERLEI WEGEN.

XXX.

VERDWAALD.

In 't eerst kon Karel niet besluiten aan dien raad gehoor te geven. Ook toen de vrienden aandrongen, gaf hij toe en leidde een glas en daarna een tweede, dat een gedienstige hand hem had ingeschonken.

„Als er een schap over de brug is volgen er meer“, zegt het spreekwoord